EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2021.10.11.
COM(2021) 1000 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK

a tagállamok 2016 és 2019 közötti időszakra vonatkozó jelentései alapján a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 91/676/EGK tanácsi irányelv végrehajtásáról

{SWD(2021) 1001 final}

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK

a tagállamok 2016 és 2019 közötti időszakra vonatkozó jelentései alapján a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 91/676/EGK tanácsi irányelv végrehajtásáról

1. A PROBLÉMA MEGHATÁROZÁSA

Az olyan tápanyagok, mint a nitrogén (N) és a foszfor (P) alapvető elemek a növények számára. Ezeket gyakran használják műtrágyaként a mezőgazdaságban a nagyobb terméshozamok és a minőségi termékek biztosítása érdekében. Az élelmiszer-termelésben jelentkező egyre növekvő kereslet azonban a műtrágyák fokozott előállítását és használatát eredményezte jelentős hatékonyságbeli hiányosságok mellett, és ez a vizek, a levegő és a talaj szennyezéséhez vezetett, kihatva az emberi egészségre és a környezetre.

Globális szinten a környezetbe jutó nitrogén- és foszfortöbblet már most meghaladja bolygónk tűrőképességének biztonságos határait, és komoly veszélyt jelent a természetre és az éghajlatra nézve is[1]. Európa jelentős mértékben hozzájárul a szennyezés e formájához, és az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) becslései szerint Európában az N-veszteség a határérték 3,3-szerese, a P-veszteség pedig a határérték 2-szerese[2].

A biodiverzitási[3] és a „termelőtől a fogyasztóig”[4] stratégia közös célként tűzi ki, hogy 2030-ig legalább 50 %-kal csökkenteni kell a tápanyagveszteséget, a talaj termőképességének megőrzése mellett. A vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 91/676/EGK tanácsi irányelv[5] (a továbbiakban: nitrátirányelv) egy kulcsfontosságú jogszabály e cél és az európai zöld megállapodás[6] egyéb célkitűzéseinek eléréséhez.

A nitrátirányelv továbbá az egyik alapintézkedése a víz-keretirányelvnek[7] is, amely előírja, hogy valamennyi európai felszíni víztestnek – tavaknak, folyóknak, átmeneti vizeknek és parti tengervizeknek, továbbá a felszín alatti vizeknek – legkésőbb 2027-ig el kell érnie a „jó állapotot”. A nitrátirányelv – a települési szennyvíz kezeléséről

---

1 Steffen, W., et al., 2015, „Planetary boundaries: guiding human development on a changing planet” (Bolygónk tűrőképességének határai: az emberi fejlődés irányítása egy változó bolygón), Science, 347(6223), 1259855. o.

2 Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA)/Környezetvédelmi Szövetségi Hivatal (FOEN) közös jelentése (2020) „Is Europe living within the limits of our planet? An assessment of Europe's environmental footprints in relation to planetary boundaries” (Európa a bolygónk tűrőképességének határain belül él? Európa környezeti lábnyomának értékelése bolygónk tűrőképességének határaihoz viszonyítva).

3 A Bizottság közleménye – A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia – Hozzuk vissza a természetet az életünkbe!, COM(2020) 380 final.

4 A Bizottság közleménye – A „termelőtől a fogyasztóig” stratégia a méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszerért, COM(2020) 381 final.

5 A Tanács 91/676/EGK irányelve a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről.

6 A Bizottság közleménye – Az európai zöld megállapodás, COM(2019) 640 final.

7 Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról.

szóló irányelvvel[8] együtt – kulcsszerepet játszik az uniós víztestek állapotának javításában, mivel a jó állapot hiányának az egyik fő oka a tápanyagszennyezés[9, 10]. A nitrátirányelv továbbá alapvető eszköze a part menti vizek és a tengervizek tápanyagszennyezése megelőzésének – a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvnek[11] megfelelően[12].

A nitrátirányelv előírja a tagállamoknak, hogy:

– azonosítsák azokat a vizeket, amelyek nitrátszennyezéssel érintettek és amelyeket nitrátszennyezéssel való érintettség veszélye fenyeget, valamint jelöljék ki nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területként azokat a területeket, amelyekről e vizekbe szivárog a csurgalék, és ahol a mezőgazdaság jelentősen hozzájárul e szennyezéshez,

– dolgozzanak ki olyan cselekvési terveket, amelyek a nitrátszennyezést csökkentő és megelőző intézkedéseket tartalmaznak, alkalmazzák ezeket a programokat a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területekre vagy az egész területre, és amint nyilvánvalóvá válik, hogy ezek az intézkedések már nem elegendőek az irányelv célkitűzéseinek eléréséhez, szigorítsanak azokon.

Az irányelv továbbá előírja a Bizottság számára, hogy a tagállami jelentések alapján négyévente tájékoztassa az Európai Parlamentet és a Tanácsot az irányelv végrehajtásának állapotáról.

Ezt a jelentést bizottsági szolgálati munkadokumentum **(**SWD(2021) 1001**)** kíséri, amely a mezőgazdasági eredetű tápanyagterhelésre, a vízminőségre és a kijelölt, nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területekre vonatkozó térképeket és mutatókat ismertető táblázatokat tartalmaz.

2. A MEZŐGAZDASÁGI FORRÁSOKBÓL SZÁRMAZÓ TERHELÉS ÉRTÉKELÉSE

Mezőgazdasági terület és állatállomány[13]

Az Európai Unió mezőgazdasági területe a 27 tagú Európai Unió és az Egyesült Királyság területének körülbelül 47 %-át teszi ki. 2010 és 2019 között a mezőgazdasági termelés 14,5 %-kal nőtt.

Becslések szerint az állattenyésztés a vízi környezetbe való mezőgazdasági eredetű nitrogénkibocsátás 81 %-áért, míg a légkörbe történő mezőgazdasági eredetű ammóniakibocsátás 87 %-áért felelős[14].

---

8 A Tanács irányelve a települési szennyvíz kezeléséről (91/271/EGK).

9 European waters – Assessment of status and pressures 2018 (Európai vizek – A vizek állapotának és terhelésének felmérése, 2018) – Európai Környezetvédelmi Ügynökség.

10 SWD(2019) 30 final – Európai áttekintés a második vízgyűjtő-gazdálkodási tervekről.

11 A 2008/56/EK irányelv a tengeri környezetvédelmi politika területén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról.

12 Az EEA 17/2019. sz. jelentése, Marine messages II (Tengeri üzenetek II).

13 A bizottsági szolgálati munkadokumentum 1–9. táblázata és 1–5. térképe.

14 Westhoek H., Lesschen J.P., Leip A., Rood T., Wagner S., De Marco A., Murphy-Bokern D., Pallière C., Howard C.M., Oenema O. és Sutton M.A. (2015) Nitrogen on the Table: The influence of food choices on nitrogen emissions and the European environment. (European Nitrogen Assessment Special Report on Nitrogen and Food.) (Nitrogén az asztalon: Az élelmiszerek megválasztásának hatása a nitrogénkibocsátásra és az európai környezetre. [Európai nitrogénfelmérési különjelentés a nitrogénről

Az egy hektárra vetített számosállategységben kifejezett állatállomány-sűrűség Hollandiában a legmagasabb (3,8), ahol 2013 óta növekvő tendenciát mutat; Hollandiát Málta követi (2,9), ahol a mutató 2010 óta csökken, és a harmadik helyen Belgium áll (2,8), ahol a mutató 2005 óta állandó.

Tápanyagmérleg[15]

A tápanyagmérleg a gazdálkodási rendszerbe belépő tápanyagok (inputok) (főként trágyák) és a rendszerből kilépő tápanyagok (outputok) (főként termények és takarmány) közötti különbség. Tápanyagtöbblet akkor alakul ki, ha a növények nem veszik fel az összes tápanyagot, és ez a környezetbe jutó potenciális veszteséget eredményez, míg a tápanyaghiány (a negatív mérleg) azt jelzi, hogy a talaj ki van zsigerelve, és a termőképességének csökkenése fenyeget. Az Eurostat ösztönözte a tápanyagmérlegek kiszámítására szolgáló közös módszertan[16] alkalmazását, de erre nem minden tagállam hajlandó, ami akadályozza az összehasonlítást. Néhány tagállam továbbá nem nyújt be tápanyagmérleget az Eurostat részére[17].

Ami az EU-27-et és az Egyesült Királyságot illeti, az EU-28 országokban a 2008 és 2011 és a 2012 és 2015 közötti éveket felölelő adatszolgáltatási időszakok között a nettó nitrogén- és foszfátmérlegben egyaránt enyhe növekedés volt megfigyelhető: a nitrogénmérleg 31,8 kg N/ha-ról 32,5 kg/ha-ra növekedett, a foszfátmérleg pedig 1,8 kg P/ha-ról 2,0 kg P/ha-ra. A 2016 és 2019 közötti időszakban a nitrogénmérleg Belgium, Ciprus, Luxemburg és Hollandia esetében haladta meg a 100 kg/ha-t. A foszfátmérleg Ciprus, Írország és Málta esetében haladta meg a 20 kg/ha-t. 2008 óta a nagy mértékű tápanyagtöbbletet mutató tagállamok közül csökkenést csak Máltán lehetett megfigyelni a foszfátmérlegben.

A mezőgazdaságból származó, környezetbe jutó nitrogénkibocsátás[18]

Sajnos 13 tagállam nem szolgáltatott információt arra vonatkozóan, hogy a mezőgazdaság milyen mértékben járul hozzá a vízi környezetbe való nitrogénkibocsátáshoz[19]. Az adatszolgáltató tagállamok adatai alapján a mezőgazdaság 22–99 %-ban, átlagosan 77 %-ban felelős a környezetet érő összes nitrogénterhelésért, tehát a legjelentősebb nitrogénforrás. Az előző időszakkal összevetve egyenetlen megoszlás bontakozik ki: a két utolsó adatszolgáltatási időszakban adatokat benyújtott 14 tagállam esetében a nitrogénkibocsátás mezőgazdaságnak tulajdonítható része hat tagállam esetében csökkent, nyolc tagállam esetében pedig növekedett.

3. A SZENNYEZÉS HELYÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSA

1. kiemelt eredmény – Megjelenítő alkalmazás a nitrátjelentések adataihoz való jobb hozzáférés érdekében

A Bizottság Közös Kutatóközpontja kifejlesztett egy olyan online megjelenítő alkalmazást, amely lehetővé teszi a nitrátirányelv értelmében bejelentett adatokhoz való hozzáférést. A

és az élelmiszerekről]) Centre for Ecology & Hydrology (Ökológiai és Hidrológiai Központ), Edinburgh, Egyesült Királyság.

15 A bizottsági szolgálati munkadokumentum 10–17. táblázata.

16 Methodology and Handbook Eurostat/OECD Nutrient Budgets (Módszertan és kézikönyv – Eurostat/OECD – Tápanyagmérlegek) (2013).

17 BE, CY, DK, EE, EL, LT, LU, MT.

18 A bizottsági szolgálati munkadokumentum 18. táblázata.

19 AT, BG, DK, EE, EL, FR, HR, IT, LT, LU, MT, RO.

vízminőséget illetően regionális nyilvántartások, sőt az egyes állomások adatai is hozzáférhetőek, és mezőgazdasági adatok is rendelkezésre állnak.

Ellenőrzés[20]

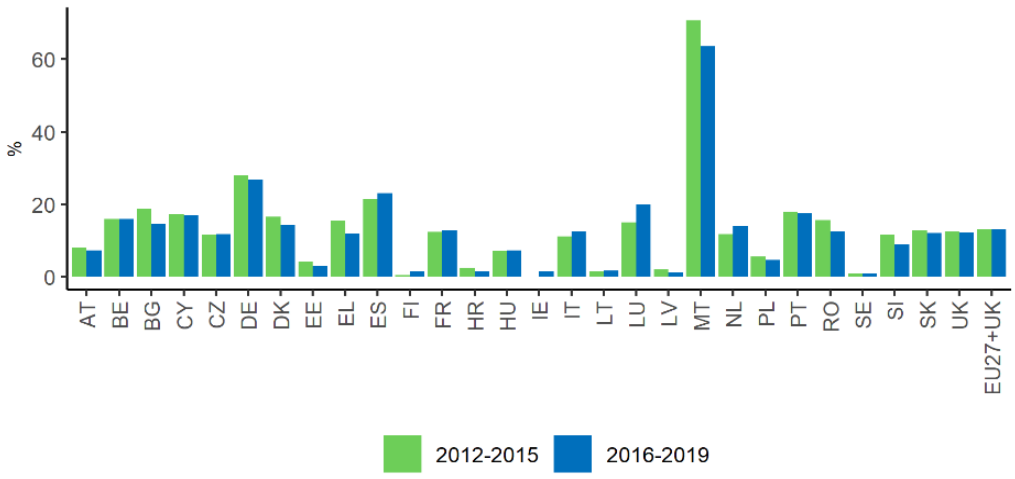
A nitrátirányelv előírja a tagállamok számára, hogy dolgozzanak ki és hajtsanak végre megfelelő ellenőrzési programokat a cselekvési programok hatékonyságának felmérésére. Az irányelv megállapítja a vizek ellenőrzésének alapelveit és szempontjait, azonban az olyan szempontok, mint például az ellenőrzési hálózat sűrűsége, a mintavétel állandósága és gyakorisága a tagállamok felelőssége marad.

A tagállamok első alkalommal kaptak felkérést arra, hogy tegyenek jelentést az ellenőrzési hálózatukból eltávolított valamennyi ellenőrzési állomásról, az ilyen eltávolítások okáról, valamint arról, hogy milyen alternatív állomásokat vezettek be abban az esetben, ha a szennyezés tartósan fennállt. A két utolsó adatszolgáltatási időszakban a tendenciákat a felszín alatti vízi állomások 83 %-ára (Svédországban ez az arány csak 20 %) és a felszíni vízi állomások 75 %-ára (Görögország, Magyarország, Lettország, Málta, Szlovákia és Svédország esetében ez az arány kevesebb mint 50 %) lehetett kiszámítani.

A sós vizek tekintetében üdvözlendő, hogy a 2008 és 2015 között megfigyelt, az ellenőrzési állomások összes számában bekövetkezett 29 %-os erős csökkenést részben korrigálták további állomásokkal. Sajnos azonban a sós vizek ellenőrzésére szolgáló állomások száma továbbra is viszonylag alacsony bizonyos tagállamokban[21]. A sós vizek ellenőrzése nagyon fontos a tengervizek szennyezettségének és a tengerek biológiai sokféleségére gyakorolt hatásoknak a megállapítása szempontjából.

Felszín alatti vizek[22]

A 2016 és 2019 közötti időszakban a felszín alatti vízi állomások 14,1 %-án a nitrátkoncentráció éves átlagban még mindig meghaladta az 50 mg/liter értéket, hasonlóan az előző adatszolgáltatási időszakhoz, amelyben az állomások 13,2 %-a haladta meg az 50 mg/l értéket.

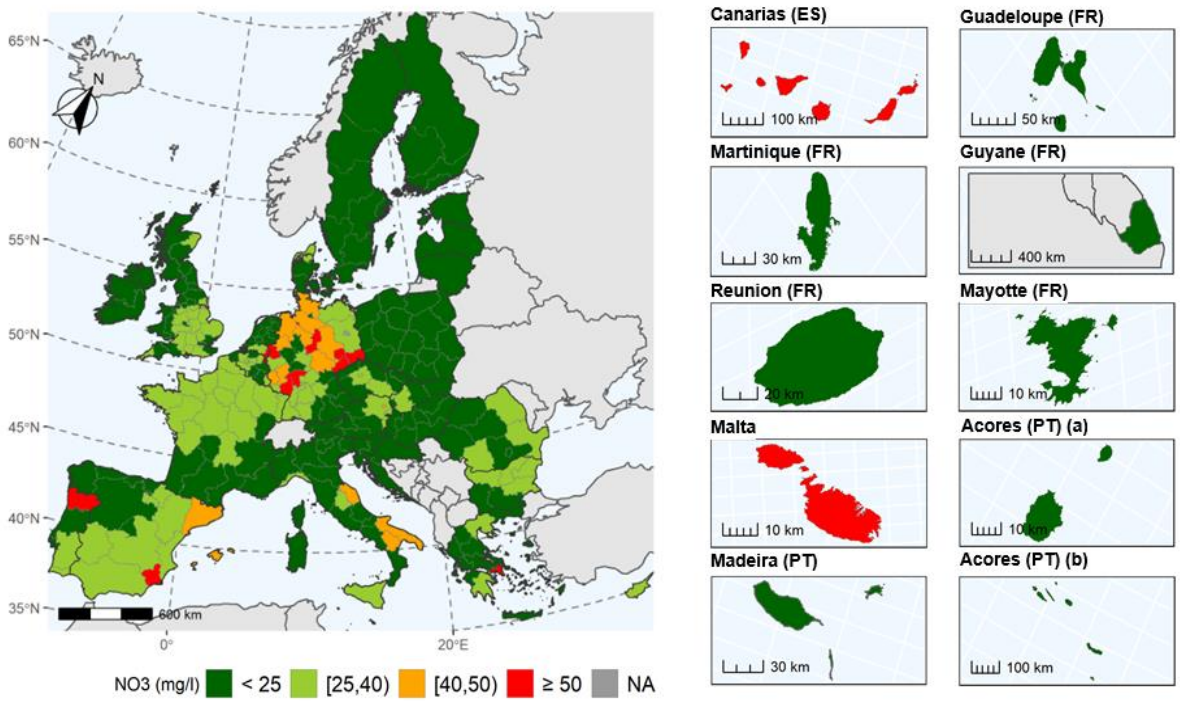

1. ábra: Az 50 mg/liter nitrátot meghaladó felszín alatti vízi állomások százalékos aránya

20 A bizottsági szolgálati munkadokumentum 19–23. táblázata és 1–5. ábrája.

21 FR, HR

22 A bizottsági szolgálati munkadokumentum 24–27. táblázata, 6–9. ábrája és 6–17. térképe.

2. ábra: Éves átlagos nitrátkoncentrációk a felszín alatti vizekben NUTS2 szinten a 2016 és 2019 közötti adatszolgáltatási időszakban

Felszíni vizek[23]

A nitrát és a foszfor felszíni vizekben való jelenléte eutrofizációhoz vezethet, azaz az oxigén csökkenését eredményezheti az algavirágzás miatt, amely az édesvízi és a tengervízi ökoszisztémákra egyaránt hatással van. Az eutrofizáció, függetlenül attól, hogy csak nitrátok vagy nitrátok és foszfor együtt váltják ki, az irányelv értelmében maga után vonja azt a tagállami kötelezettséget, hogy korrekciós intézkedéseket kell hozni az érintett vizekre vonatkozóan[24].

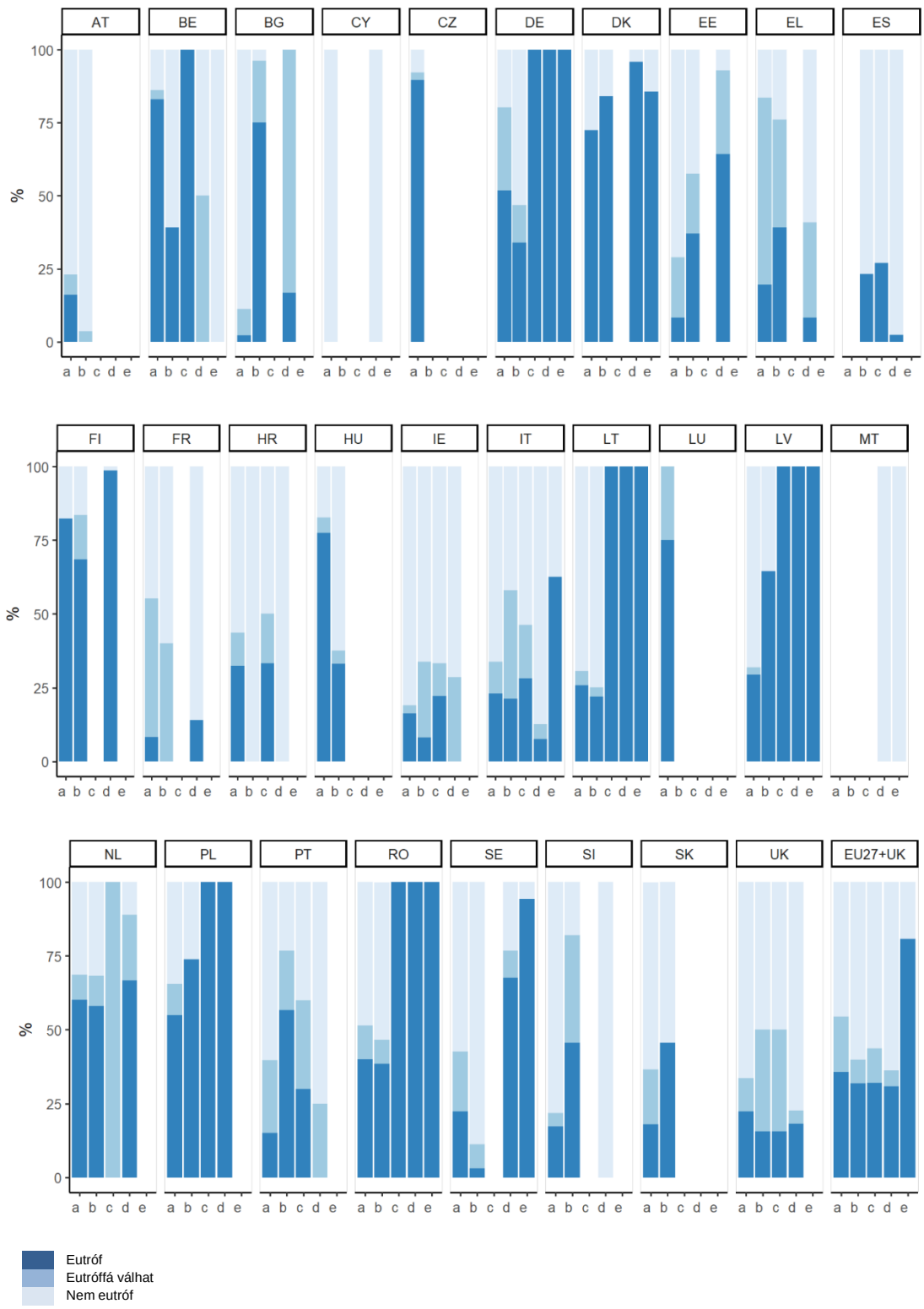
A trofitásfok értékelését illetően a Bizottság a víz-keretirányelv végrehajtásához használt, az eutrofizációról szóló útmutató dokumentum[25] szerinti osztályozás követését javasolta, és a tagállamok többsége így járt el. A trofitásfok értékeléséhez használt paraméterek azonban tagállamonként igen eltérőek voltak.

Az Európai Unió szintjén a beszámolók szerint a folyók 36 %-a és a tavak 32 %-a, a part menti vizek 31 %-a, az átmeneti vizek 32 %-a, a tengervizeknek pedig 81 %-a pedig eutróf. Másrészt a felszíni édesvizek esetében sajnos uniós szinten nem állnak rendelkezésre a trofitásfokra vonatkozó tendenciák az adatok hiánya és a tagállamok által a trofitásfok meghatározására alkalmazott módszerek különbségei miatt.

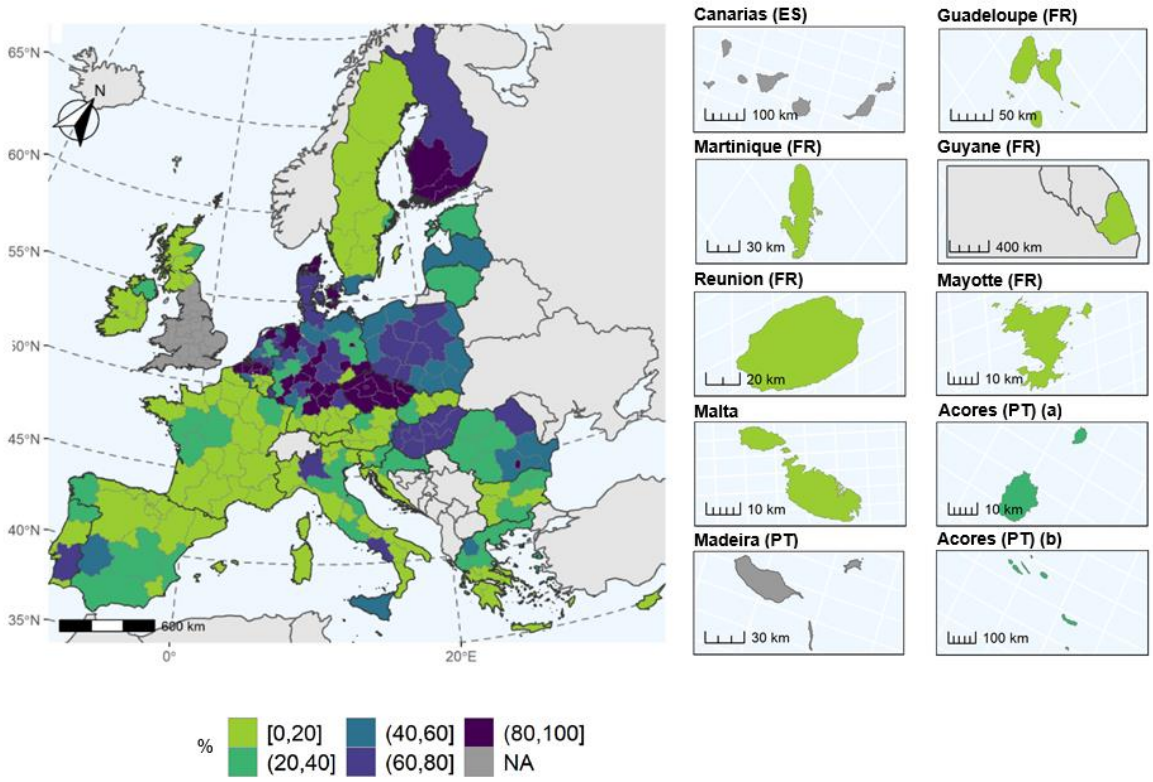
23 A bizottsági szolgálati munkadokumentum 28–44. táblázata, 10–20. ábrája és 18–43. térképe.

24 Az Európai Bíróság ítéletében (C-258/00. sz. ügy) kimondta, hogy bizonyos vízkategóriáknak a kizárása amiatt, hogy a foszfor feltételezetten alapvető szerepet játszik az említett vizek szennyezésében, összeegyeztethetetlen mind az irányelv logikájával, mind annak célkitűzésével.

25 Guidance document on eutrophication assessment in the context of European water policies. Guidance document No 23 (Útmutató dokumentum az eutrofizáció uniós vízügyi szakpolitika keretében történő értékeléséhez, 23. sz. útmutató dokumentum).

3. ábra: A folyók (a), tavak (b), átmeneti vizek (c), part menti vizek (d) és tengervizek (e) trofitásfokának gyakorisági diagramja a 2016 és 2019 közötti adatszolgáltatási időszakban

4. ábra: Az eutróf felszíni vízi állomások (valamennyi kategória) százalékos aránya NUTS2 szinten, a 2016 és 2019 közötti adatszolgáltatási időszakban

2. kiemelt eredmény: A mi balti konferenciánk
Figyelembe véve a Balti-tenger 97 %-át érintő eutrofizáció rendkívül akut problémáját, 2020. szeptember 28-án a Virginijus Sinkevičius biztos védnöksége alatt megtartott „A mi balti konferenciánk” alkalmából a balti-tengeri tagállamok mezőgazdasági, halászati és környezetvédelmi miniszterei közös politikai nyilatkozatban elkötelezték magukat amellett, hogy fokozzák a Balti-tenger jó környezeti állapotának elérésére irányuló erőfeszítéseket a fő terhelések, és különösen a tápanyagterhelés csökkentése révén.
Az említett nyilatkozat a nitrátirányelvet mint ennek a jó környezeti állapotnak az elérését biztosító egyik kulcsfontosságú eszközt említi. A nyilatkozat felszólítja a tagállamokat a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területek kijelölése szükség szerinti felülvizsgálatának elvégzésére. Felszólítja továbbá őket a cselekvési programokban foglalt intézkedések felülvizsgálatára.

4. A SZENNYEZETT TERÜLETEK KIJELÖLÉSE[26]

A tagállamoknak meg kell találniuk a szennyezett területeket, és ki kell jelölniük azokat a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területekként annak érdekében, hogy kötelező intézkedéseket alkalmazzanak ezeken a területeken. A nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területek kijelölése helyett dönthetnek úgy, hogy az egész területükön alkalmazzák cselekvési programjukat. Ausztria, Dánia, Finnország, Németország, Írország, Litvánia, Luxemburg, Málta, Hollandia, Lengyelország, Románia, Szlovénia és Belgium (Flandriára korlátozva) ezt a módszert követte. Az Egyesült Királyságban Észak-Írország esetében ugyanez volt a helyzet.

26 A bizottsági szolgálati munkadokumentum 45. és 46. táblázata, valamint 44. és 45. térképe.

Néhány tagállam további típusú zónákat (pl. „hotspotokat” [kritikus zónákat] vagy „vörös zónákat”) is kijelöl, amelyek területén szigorított intézkedéseket alkalmaznak a szennyezés magasabb helyi szintje vagy az ivóvízkivételi pontok közelsége miatt. Ez mind a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területeket kijelölő tagállamok, mind pedig a cselekvési programjukat az egész területükön alkalmazó tagállamok esetében előfordulhat.

A 2012–2015-ös és a 2016–2019-es időszakban a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett összes terület (beleszámítva azokat a tagállamokat is, amelyek az egész területre kiterjedő alkalmazást választották) 14,4 %-kal nőtt.

A tagállamok által bejelentett vízminőségi adatok azonban azt mutatják, hogy vannak olyan vízszennyezéssel vagy potenciális szennyezéssel érintett területek, amelyek nem képezik részét a kijelölt, nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területeknek. Bulgáriában, Cipruson, Spanyolországban, Észtországban, Lettországban és Portugáliában nagyon sok olyan „hotspot” (kritikus zóna) létezik, amely nem foglaltatik benne a kijelölt, nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területbe.

Egyes tagállamokban, például Bulgáriában, Spanyolországban, Magyarországon, Olaszországban és Szlovákiában a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területek kiterjedése olykor nagyon korlátozott, nem veszi figyelembe a teljes vízgyűjtő területet, így a kijelölt terület igen szétaprózódott, a cselekvési programok pedig veszítenek hatékonyságukból.

A törvényben előírtak ellenére azt lehetett tapasztalni, hogy az eutrofizációt nem veszik kellően figyelembe a szennyezett területek azonosítása és kijelölése során. A Bizottság elvárja, hogy a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területek megfelelő és hatékony kijelölésének biztosítása érdekében valamennyi tagállam sürgősen kezelje ezt a hiányosságot.

5. MIT TESZNEK A TAGÁLLAMOK EZZEL KAPCSOLATBAN?

A cselekvési programok a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területeken vagy a tagállamok egész területén alkalmazandók. A cselekvési programokat négyévente legalább egyszer aktualizálni kell. Számos tagállam fogadott el cselekvési programokat regionális szinten is.

A cselekvési programok intézkedéseinek biztosítaniuk kell a kiegyensúlyozott tápanyagutánpótlást, azaz azt, hogy a trágyákat, és különösen a nitrogénműtrágyákat a lehető leghatékonyabban alkalmazzák a környezetbe jutó nitrátveszteség minimálisra csökkentésével, ezáltal csökkentve és megelőzve a szennyezést. Egyre több tagállam (ebben az adatszolgáltatási időszakban 17 tagállam) alkalmaz a foszfortrágyázással kapcsolatos intézkedéseket is, amire akkor van szükség, ha a foszforveszteség a vizek eutrofizációjához vezet.

A cselekvési programok létrehozására vonatkozó tudományos és technikai ajánlások 2012 óta rendelkezésére állnak minden intézkedéstípus esetében[27].

A tagállamok többsége új vagy felülvizsgált cselekvési programot fogadott el a 2016 és 2019 közötti adatszolgáltatási időszakban. Belgium (Vallónia), Ciprus, Finnország és Románia esetében a cselekvési tervek aktualizálása még várat magára.

[27] Ajánlások a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 91/676/EGK irányelv szerinti cselekvési programok létrehozásához (2012).

3. kiemelt eredmény: – A nitrátügyi cselekvési tervek információs rendszere (NAPINFO)
A Bizottság a nyilvánosság rendelkezésére bocsátotta a 91/676/EGK irányelv szerinti cselekvési programokban a tagállamok által megfogalmazott módszerek és intézkedések egyedi gyűjteményét[28]. Ez a tagállamokkal együttműködésben készített, igen átfogó adatbázis tartalmazza az ezen intézkedésekben rejlő, a tápanyagszennyezés kezelésére irányuló lehetőségek elemzését is[29].

A NAPINFO-jelentésben szereplő elemzés szerint a végrehajtott intézkedések és az intézkedések ambíciószintje tekintetében jelentős eltérések vannak a cselekvési programok között. A tagállamoknak lehetőségük van arra, hogy tanuljanak egymástól, különösen akkor, ha a regionális körülmények (éghajlat, talaj) hasonlóak. Ez az adatbázis lehetővé teszi a bevált módszerek cseréjét, amit célszerű kiaknázni a cselekvési programok optimizálása érdekében.

20 tagállam szolgált előrejelzéssel a vízminőségről, 9 tagállam a felszín alatti vizek és a felszíni vizek nitrátkoncentrációjának további csökkenését, 6 negatív tendenciát, 5 pedig status quót jelzett előre. Meg kell jegyezni, hogy az irányelv előírja, hogy a tagállamoknak megelőző intézkedéseket kell hozniuk, ha a víz minősége stagnál és nem javul. A Bizottság felkéri a tagállamokat, hogy a további vízszennyezés kockázatának hathatós megelőzése érdekében használják fel a vízminőségre vonatkozó előrejelzéseket és tegyenek jelentést azokról.

A tagállamok gyakran megjegyzik, hogy az éghajlatváltozás hatásai megnehezítik a felszíni vizek és felszín alatti vizek jövőbeli minőségének előrejelzését. A 2018-as és 2019-es évben Európa-szerte tapasztalt váratlanul száraz időjárási viszonyok a terméshozam csökkenéséhez, ugyanakkor a tápanyagszennyezés növekedéséhez vezettek. Az éghajlatváltozás olyan időszakokat is eredményez, amelyekben erősen megnövekszik a lehulló csapadék mennyisége, ami vízzel telített földterület jelentős növekedéséhez, áradásokhoz és a tápanyagveszteség bekövetkezésének magas kockázatához vezethet.

Előfordulhat, hogy a jelenlegi cselekvési programok még nem kezelik megfelelően ezeket a kockázatokat, és nem biztos, hogy hatékonyak az aszályok vagy áradások alatt és után bekövetkező tápanyagveszteségek korlátozásában. A Bizottság ragaszkodik ahhoz, hogy a tagállamok a cselekvési programok felülvizsgálata során az elővigyázatosság elvének alkalmazásával vegyék figyelembe ezeket az előrejelzéseket és kockázatokat.

6. A TRÁGYA HASZNÁLATÁNAK KORLÁTOZÁSA SZENNYEZETT TERÜLETEKEN

Az irányelv egyik legfontosabb rendelkezése az, hogy azokon a területeken, ahol cselekvési programokat alkalmaznak, a mezőgazdasági termelők a területükre éves szinten nem juttathatnak ki hektáronként 170 kg-nál több trágyából származó nitrogént. Ez a határérték az egész EU-ban bárhol érvényes, ahol a víz már szennyezett, vagy fennáll a szennyezés kockázata, függetlenül az éghajlati és talajviszonyoktól, valamint a termesztett növényektől.

A hidegebb északi régiókban azonban a termesztési feltételek különbözhetnek a nyugati atlanti régiók területén jellemző enyhe feltételektől, illetve a Földközi-

[28] https://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/studies.html
[29] https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/spaces/viewspace.action?key=NAPINFO

tengeri térségében jellemző meleg és száraz feltételektől. Ezért a nitrátirányelv lehetővé teszi nagyobb mennyiségű nitrogén kijuttatását hektáronként és évente. Rendkívül fontos kiemelni, hogy ezek az eltérések csak akkor engedélyezhetők, ha ezek a mennyiségek nem akadályozzák az irányelv vízminőségre vonatkozó célkitűzéseinek elérését. A 170 kg/ha felső határtól való eltéréshez a tagállamnak eltérést kell kérelmeznie, és tudományos bizonyítékokkal kell alátámasztania, hogy meghatározott növények esetében a helyi viszonyok mellett a nagyobb mennyiségek alkalmazása semmilyen módon nem fogja rontani a vízminőséget.

A nagyobb mennyiségű trágya kijuttatásának lehetőségét olyan bizottsági határozatok biztosítják, amelyek azonosítják a gazdaságtípusokat és szigorúbb agrár-környezetvédelmi feltételeket határoznak meg. Ezeket a határozatokat a tagállamoknak a nitrátokkal foglalkozó bizottságban[30] kinyilvánított kedvező véleménye alapján fogadják el, amely bizottság segíti az Európai Bizottságot az irányelv végrehajtásában.

Az adatszolgáltatási időszak alatt a következő tagállamoknak engedélyezték az eltérést: Belgium Flandria régió tekintetében, Dánia, Írország, Olaszország Lombardia és Piemont régió tekintetében (az engedély 2019 decemberében lejárt és nem újították meg), valamint Hollandia. Ami az Egyesült Királyságot illeti, 2016 decemberében lejárt az Angliára, Skóciára és Walesre vonatkozó határozat, Észak-Írország tekintetében pedig új engedélyt adtak (amely a teljes adatszolgáltatási időszakra érvényes).

7. MIT TESZ AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG A MEGFELELÉS BIZTOSÍTÁSA ÉRDEKÉBEN?

A Bizottság folyamatos párbeszédet folytat a tagállamokkal az irányelvnek való teljes megfelelés biztosítása érdekében. Ez a párbeszéd a cselekvési programok tartalmára, a kiegészítő intézkedéseknek, az új vagy felülvizsgált, nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területek kijelölésének és a vízminőség fokozott ellenőrzésének szükségességére összpontosítanak. Ennek során a Bizottság figyelembe veszi a víz-keretirányelv és a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti vízminőségi követelményeket, valamint a műtrágyákból származó ammóniakibocsátás kockázatát, amelyet a nemzeti kibocsátások csökkentésére irányuló kötelezettségvállalási irányelv[31] szabályoz.

Az adatszolgáltatási időszakban 10 kötelezettségszegési eljárás zajlott a tagállamokkal szemben:

– Belgium: Vallónia – a nitrátügyi cselekvési programmal kapcsolatban, Flandria – az eltérési feltételekkel kapcsolatban,

– Bulgária (2018-ban lezárult),

– Észtország (2017-ben lezárult),

– Franciaország – a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területek kijelölésével kapcsolatban (2019-ben lezárult),

– Németország – a cselekvési programmal kapcsolatban,

30 https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/committees/C11400/consult?lang=hu

31 Az (EU) 2016/2284 irányelv az egyes légköri szennyező anyagok nemzeti kibocsátásainak csökkentéséről.

– Görögország – a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területekkel és a cselekvési programokkal kapcsolatban (2020-ban lezárult),

– Olaszország – az ellenőrzési hálózat stabilitásával, a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területek kijelölésével és a cselekvési programokkal kapcsolatban,

– Lengyelország – a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területek kijelölésével és a cselekvési programokkal kapcsolatban (2018-ban lezárult),

– Szlovákia – a vízminőség ellenőrzésével és a nitrátügyi cselekvési programmal kapcsolatban (2019-ben lezárult), valamint

– Spanyolország – az ellenőrzési hálózat stabilitásával, a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területek kijelölésével és a nitrátügyi cselekvési programokkal kapcsolatban.

8. A KÖZÖS AGRÁRPOLITIKA HOZZÁJÁRULÁSA

A közös agrárpolitika legutóbbi reformja eszközöket biztosít a tápanyagszennyezés kezelésére.

Az új, megerősített feltételrendszer nagyra törőbb és fenntarthatóbb mezőgazdasági kötelezettségvállalásokra vonatkozó kötelezettségeket állapít meg a „Jó mezőgazdasági és környezeti állapot” (JMKÁ)[32] és a jogszabályban foglalt gazdálkodási követelmények (JFGK) révén, amelyek közül az utóbbi a nitrátirányelvnek és a víz-keretirányelvnek való megfelelést is magában foglalja.

Az új ökorendszerek emellett pénzügyi támogatásban részesülnek majd azon mezőgazdasági termelők jutalmazása érdekében, akik a zöld megállapodás célkitűzéseinek elérését lehetővé tevő kötelező feltételrendszeren túlmutató helyes környezetvédelmi és éghajlatvédelmi gyakorlatokat alkalmaznak.

A KAP stratégiai tervekre vonatkozó ajánlásaiban a Bizottság 26 tagállam esetében kért a tápanyagszennyezés kezelésére irányuló intézkedéseket.

A mezőgazdasági tanácsadási szolgáltatások tájékoztatják majd a mezőgazdasági termelőket az innovációról, a kutatásról, a gyakorlatokról és a technológiákról, többek között a környezetbarát gazdálkodás biztosítása érdekében, beleértve a tápanyagveszteség csökkentését is.

9. KÖVETKEZTETÉSEK

A nitrátirányelv végrehajtása és érvényre juttatása az elmúlt 30 évben csökkentette a mezőgazdaságból származó tápanyagveszteséget. A bizonyítékok alapján megállapítható, hogy az irányelv hiányában a vízszennyezés szintje jelentősen magasabb lenne az EU-ban.

A nitrátkoncentrációra vonatkozó uniós szintű adatok azt mutatják, hogy az irányelv elfogadása óta javult a felszín alatti vizek minősége, a további javulás azonban 2012 óta nagyon lassú. Ez úgy értelmezhető, hogy az alacsonyra tett léceket már sikerült megugrani, és most sokkal messzemenőbb intézkedésekre van szükség a pozitív tendencia javításához. A felszín alatti vizeket ellenőrző állomások nagy része szerint

[32] Különös tekintettel a jó mezőgazdasági és környezeti állapotra (JMKÁ) vonatkozó 4. előírásra – Védelmi sávok kialakítása a vízfolyások mentén.

Máltán, Németországban, Luxemburgban, Spanyolországban, Portugáliában és Belgiumban (Flandria régióban) a mért szintek még mindig meghaladják az 50 mg/l maximális nitrátszintet.

A tagállami vízminőség-ellenőrzés javult az eutrofizáció értékelése, valamint a sós víz tekintetében. Az eutrofizáció komoly problémát jelent a felszíni vizek valamennyi típusa esetében, mivel a szárazföldi, az átmeneti, a part menti és a tengervizek továbbra is súlyosan érintettek. Az eutróf vizek különösen nagy számával jellemzett tagállamok között van a Cseh Köztársaság, Finnország, Dánia, Luxemburg, Belgium, Németország, Lettország és Lengyelország.

Annak ellenére, hogy a legtöbb tagállam és mezőgazdasági termelő jelentős erőfeszítéseket tett és a vizekbe jutó nitrátveszteséget enyhítő intézkedéseket dolgozott ki és alkalmazott, a vízminőségi adatok szerint 30 évvel az irányelv elfogadása után és a mérsékelt előrelépés ellenére a végrehajtás és az érvényre juttatás még mindig nem elegendő az irányelv célkitűzéseinek eléréséhez, ugyanis:

– egyes tagállamok egész területükön rossz vízminőséget jegyeznek és rendszerszintű problémával küzdenek a mezőgazdaságból származó tápanyagveszteség kezelése terén: Belgium (Flandria régió), Cseh Köztársaság, Dánia, Németország, Finnország, Magyarország, Lettország, Luxemburg, Málta, Hollandia, Lengyelország és Spanyolország,

– egyes tagállamokban olyan kritikus zónák (hotspotok) találhatók, ahol a szennyezést nem kielégítően kezelik: Bulgária, Ciprus, Észtország, Franciaország, Olaszország, Portugália és Románia.

Egyes tagállamoknak ezért sürgősen további lépéseket kell tenniük a nitrátirányelv célkitűzéseinek elérése érdekében, különösen Belgiumnak, a Cseh Köztársaságnak, Luxemburgnak, Spanyolországnak, Hollandiának és Németországnak, amelyek a legmesszebb vannak e célkitűzések elérésétől.

Az egyes tagállamokra vonatkozó konkrétabb következtetéseket és ajánlásokat az országadatlapok tartalmazzák.

Bár nincs határidő a nitrátirányelv vízminőségi célkitűzéseinek elérésére, a víz-keretirányelv jó ökológiai és kémiai állapotra vonatkozó célkitűzéseit legkésőbb 2027-ig el kell érni, és a megfigyelt vízminőségi tendenciák azt mutatják, hogy ez a meglévő intézkedések drasztikus módosítása nélkül nem lesz elérhető.

A Bizottság megerősíti az irányelv végrehajtásának és érvényre juttatásának javítására irányuló intézkedéseit az irányelv célkitűzéseinek való megfelelés érdekében. Ez előfeltétele annak, hogy el lehessen érni az uniós zöld megállapodás összefüggésében kitűzött célt, azaz a tápanyagveszteség 2030-ig 50 %-kal történő csökkentését.

10. A TOVÁBBI LÉPÉSEK

A Bizottság 2022-ben integrált tápanyag-gazdálkodási cselekvési tervet[33] dolgoz ki a szennyezőanyag-mentességi cselekvési tervre[34] építve. Ez elősegíti majd az erőfeszítések összehangolását, és a tápanyagszennyezés forrásnál történő kezelésére, az uniós zöld megállapodás tápanyagokkal kapcsolatos céljainak eléréséhez szükséges tápanyagterhelés-csökkentések meghatározására, a biztonságos és

[33] A biodiverzitási és a „termelőtől a fogyasztóig” stratégia.

[34] A közleményre való hivatkozás beillesztendő.

fenntartható módon hasznosított tápanyagok piacának ösztönzésére, valamint az állattenyésztési ágazat fenntarthatóságának növelésére fog irányulni.

Jelentős előrelépés történt a trágyafeldolgozási technológiák fejlesztése terén. A szervetlen műtrágyákat helyettesítő visszanyert nitrogén csökkenti a CO_2-kibocsátást, míg a visszanyert foszfátok csökkentik az importált foszforittól való függőséget, és a megmaradó szerves frakciók felhasználhatók a helyi termőföldeken. A legfejlettebb technológiákat azonban még nem használják széles körben, és számos gazdasági akadály áll fenn. Ezek e folyamatok magas költségei, a szállítási költségek és az, hogy gyakran fizetni kell a mezőgazdasági termelőknek e termékeknek a területükön történő alkalmazásáért. Ezenkívül a nitrátirányelv alapján kijuttatható trágyából származó nitrogén maximális szintje a feldolgozott trágyára is vonatkozik.

A termésnövelő anyagokról szóló új rendelet[35] 2022 júliusában kiterjeszti a műtrágyákról szóló jelenleg hatályos rendelet[36] hatályát a tisztán szervetlen műtrágyákról a szerves-ásványi és szerves trágyákra, megnyitva az utat e feldolgozott szerves trágyáknak az EU belső piacán való forgalomba hozatala előtt.

4. kiemelt eredmény – „Trágyából visszanyert nitrogén”: RENURE

A körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési terv[37] előmozdítja a trágyából és a más szerves forrásokból származó tápanyagok újrahasznosítását a műtrágyák helyettesítése érdekében, amelyek előállításához a foszfor esetében az erőforrás-gazdálkodás akadályai[38], a nitrogén esetében pedig a környezetre gyakorolt hatások társulnak[39].

Miközben a szerves trágyák egyrészt növelik a szerves szén mennyiségét a talajban és a talaj termőképességét, másrészt több tápanyagot bocsáthatnak ki a környezetbe, mint a szervetlen trágyák, ami nagyobb víz- és levegőszennyezési kockázatot jelent. A legnagyobb kihívást ezért az jelenti, hogy olyan újrafeldolgozott tápanyagokat kapjunk, amelyek minimálisra csökkentik a környezetbe jutó veszteségeket.

A Bizottság Közös Kutatóközpontja tanulmányt készített[40] a trágyából visszanyert nitrogénről, és javaslatot tett annak a nitrátirányelvben meghatározott küszöbértéket meghaladó mennyiségben, a nem szerves trágyához hasonló módon történő biztonságos felhasználására vonatkozó kritériumokra. Az érintett anyagokat RENURE-nak nevezik, amely elnevezés a trágyából visszanyert nitrogén angol megfelelőjéből (REcovered Nitrogen from manURE) alkotott mozaikszó. A Bizottság jelenleg mérlegeli e kritérium végrehajtásának lehetőségeit a jelenlegi jogi kereten belül.

Források rendelkezésre bocsáthatók a KAP, az állami támogatások és az Interreg révén[41], de a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek keretében a zöld

35 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1009 rendelete az uniós termésnövelő anyagok forgalmazására vonatkozó szabályok megállapításáról (HL L 170., 2019.6.25., 1. o.).

36 Az Európai Parlament és a Tanács 2003/2003/EK rendelete (2003. október 13.) a műtrágyákról.

37 A Bizottság közleménye – A tisztább és versenyképesebb Európát szolgáló, körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv, COM(2020) 98 final.

38 A foszfor szerepel az EU kritikus fontosságú nyersanyagokat tartalmazó jegyzékében.

39 A Haber–Bosch eljárás, amelyet ásványi nitrogénműtrágya előállítása céljára alkalmaznak, jelenleg az egyik legnagyobb globális energiafogyasztó és üvegházhatásúgáz-kibocsátó folyamat, amely a globális emberi eredetű CO_2-kibocsátás 1,2 %-áért felelős.

40 Tanulmány a feldolgozott trágyának a nitrátszennyezés szempontjából veszélyeztetett területekre a 91/676/EGK irányelvben megállapított küszöbértéket meghaladó mennyiségben történő biztonságos használatára irányuló technikai javaslatokról, JRC (2020).

41 https://www.interregeurope.eu/

átállás elemei révén is, kifejtve, hogy ezek hogyan járulnak hozzá az uniós szinten meghatározott környezetvédelmi célok eléréséhez[42].

Az EU Horizont 2020 kutatási és innovációs programja[43] számos olyan, tápanyag-gazdálkodással foglalkozó projektbe[44] fektetett be, amelyek eredményeinek és innovációinak megvalósítása és alkalmazása jelenleg van folyamatban. A Horizont Európa program[45] továbbá pénzügyi támogatást nyújt majd a tápanyag-gazdálkodásra és -visszanyerésre, valamint a vízvédelemre vonatkozó integrált megközelítések területén folytatott kutatáshoz és innovációhoz.

A tápanyagszennyezés kezelésére irányuló új kezdeményezések mérlegelése és a források elérhetősége ellenére a mezőgazdaságból származó tápanyagszennyezés kezelésére és megelőzésére meghozandó elsődleges intézkedéseket a nitrátirányelvnek való magasabb szintű megfelelés útján kell megvalósítani. Ez összhangban van az EU-Szerződés azon elveivel, hogy megelőző intézkedéseket kell hozni, a környezeti károkat elsődlegesen a forrásuknál kell elhárítani, és a szennyezőnek kell fizetnie[46].

42 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en

43 https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020

44 https://cordis.europa.eu/

45 https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

46 Az Európai Unióról szóló szerződés 191. cikke.